
JAN JELINEK

MODERAN MUZEJ — ŽIV MUZEJ*

Demografska eksplozija, naročito u Južnoj i Centralnoj Americi, Africi i Aziji, izazvala je na tim kontinentima, bez obzira na sve napore i uprkos lokalnim uspesima, vrlo brzo i konstantno povećanje nepismenosti. Ne samo da obrazovanje danas ne odgovara potrebama društva, već su i sama njegova koncepcija, metodi i zadaci prevaziđeni.

Ako je, do sada, obrazovanje bilo na prvom mestu namenjeno mladima značajno bi bilo da se s njim otpočne ranije, tj. pre nego što dete navrši šest godina, kao i da se ono prilagodi odraslima, kako bi mogli stalno da se usavrsavaju tokom celog života.

Pedagogija treba da evoluira da bi odgovarala potrebama sadašnjeg vremena. U protivnom ćemo ostati u celini na pedagoškim metodama, učilima i načinima koji su prevaziđeni. Ne možemo se više zadovoljiti time da jednostavno predajemo jednu količinu znanja. Radi se pre svega o stvaranju moderne i uravnotežene ličnosti, o prenošenju veštine sticanja znanja i na kraju usvajanja samog znanja.

Ceo sistem obrazovanja je pred revolucionarnom transformacijom. Pitanje od najvećeg značaja za društvo; naime ako ljudi ne dobiju traženo obrazovanje, oni neće moći da iskoriste otkrića moderne nauke ni tehnička dostignuća koja im nauka stavlja na dohvat ruke. Obrazovanje je osnovni preuslov ostvarenja i uspeha budućeg društva.

*) Prilog objavljen u časopisu *Museum*, Vol XXVII, № 2, 1975, Unesco, Paris. Autor priloga doktor filozofije Jan Jelinek, antropolog, osnivač je Instituta Anthropos (u okviru Moravskog muzeja u Brnu) i autor postavke o poreklu i evoluciji čoveka. Od 1958. direktor Moravskog muzeja. Šef odeljenja za muzeologiju Univerziteta u Brnu, osnovanog 1962. Osnivač i urednik međunarodnog časopisa *Anthropos*. Pisac brojnih publikacija iz antropologije. Predsednik izvršnog odbora INCOM-a od 1964. (prim. prev.).

Obrazovanje i potencijal muzeja

Tradicionalni način prenošenja informacije pisanim tekstom je zastareo i već sada više nije dovoljan. On se bitno ne razlikuje od utiskivanja klinastih znakova u tablice od gline. Da bismo preneli informaciju koristimo izvestan broj apstraktnih znakova, slova, grupisanih u apstraktne simbole — reči. Ovaj metod ne može više konkurisati broju obaveštenja prenetih slikom. Razvoj izdavanja ilustrovanih knjiga, a naročito razvoj filma i televizije, to jasno pokazuju. Pronalazak video-kasete, uostalom, otklonio je veliki nedostatak televizije, dopustivši čuvanje televizijske informacije na duže vreme u bankama, bibliotekama ili centrima video-dokumentacije.

Sa stanovišta obrazovanja, ovaj način prenošenja informacije nesumnjivo ima specifične nedostatke, prvenstveno zato što ih gledalač prima potpuno pasivno, bez napora i učestvovanja, bez i najmanje mogućnosti da proveri tačnost podataka ili da ih eksperimentom potvrdi. Uporedimo: iako muzeji nemaju veliki publicitet (sem ako ne saraduju sa televizijom)¹⁾, oni zauzvrat imaju prednost da komuniciraju sa nama posredstvom stvarnih, trodimenzionalnih predmeta koji su takođe izvori autentičnih i neiscrpnih informacija. Drugi kvalitet muzeja — tako malo korišćen danas — je taj što posetilac direktno učestvuje u otkrivanju informacija, i što mu muzej može dati osćaj ličnog iskustva istovremeno sa informacijom, tj. što mu on prenosi u isto vreme i informaciju i ono što je proverava. Iskustvo je neophodno za upoznavanje vrednosti, koje je u današnjim složenim okolnostima, neophodno za budućnost našeg društva. Ovaj pedagoški pristup čini korisnu protivtežu pasivnom konzumiranju informacija — koje televizijskom gledaocu nesumnjivo daje mogućnost emocionalnog učestvovanja, ali ne i mogućnost lične provere, ni postizanja iskustvene izvesnosti.

Neophodnost aktuelnih informacija

Naše društvo je naviknuto na neprekidno i brzo razmenjivanje informacija i zamenjivanje informacija novim, što rezultira iz naučne i tehničke revolucije. U takvim uslovima muzeji se više ne mogu zadovoljiti time da igraju ulogu mauzoleja i čuvara dokumenata o prirodi i društvu. Oni, takođe, treba da nam pomognu da se suočimo sa zahtevima savre-

¹⁾ Pogledati: John Read, *La télévision et le musée, Musées, imagination et éducation*, Paris, UNESCO, 1973 (Musées et monuments, XV).

menog sveta. U oblasti obrazovanja, brzina proticanja informacija izazvana naučnom i tehničkom revolucijom ogleda se u rastućoj potrebi da se pribegne organizovanim muzejskim izložbama o aktuelnim temama. Te izložbe bi, na neki način, odgovarale novom konceptu „muzejskog žurnalizma.” Izbor prihvaćenih tema se pravi lako, počevši, na primer, od kritičkog ispitivanja televizijskog programa. Što se tiče naučnih problema, „stalna” izložba tradicionalnog muzeja je na putu da izumre. Ona opstaje radi vremenski dužeg prikazivanja, kako bi se ilustrovala pojedina klasična pitanja, ali je činjenica da će uskoro (za samo nekoliko godina) svaka naučna izložba iziskivati da bude dopunjena, ispravljena i revidirana, u velikoj meri, ako ne i u potpunosti, pod svetlima najnovijih naučnih otkrića. Što se tiče muzeoloških tehnika, nijedan moderan muzej neće moći da se uzdrži od saradnje sa televizijom, u okviru jednog dobro zamišljenog programa. Povremena saradnja nije više pogodna, jer nije dovoljna.

Muzeji za obrazovanje mlađih

Obrazovanje mlađih, u doba kada su izvesne tradicionalne etičke vrednosti napuštene i kada se njihovo zamenjivanje novim vrednostima sporo odvija, nepostojanje bilo kakvog programa namenjenog obrazovanju kao i istovremeni porast maloletne delinkvencije predstavljaju probleme koji prevazilaze sferu kompetentnosti pedagogije. Mladi imaju, više nego ikad, potrebu za primanjivim obrazovnim programima, koji bi zadovoljili njihovu prirodnu glad za kreativnim radom, za avanturu i otkrićem kao i njihovu prirodnu ambiciju.

Sa tog gledišta, za formiranje ličnosti je najpodesnija ona sredina koja omogućava lično učešće, sticanje novih saznanja i praktičnog iskustva iz prve ruke. Iz tog ugla, moderni muzej koji se ne ograničava samo na to da prikaže predmete, već se trudi da objasni i suštinu i funkciju i upotrebu može igrati značajnu ulogu.

Zamislimo, za trenutak, kakav može biti taj novi način predavanja. Pretpostavimo da dete primeti, u Etnografskom muzeju, napravu koja je omogućavala da se upali vatrica trenjem dva drveta jedno o drugo. Možda će ono smatrati taj način sporim i teškim. Koliko će efekat biti različit ako mu kažemo: „Ti tako veruješ, ali da je to bilo stvarno tako teško i sporo taj postupak ne bi skoro uopšte koristio primitivnom lovcu. U stvari, to je relativno brz i lak

---

postupak pod uslovom da znamo koju vrstu drveta treba uzeti i šta uraditi da bi se dobila iskra. Evo, uzmi ovo dobro suvo drvo i probaj sam."

Takav pedagoški pristup će ga dovesti do tog da ne samo lično upozna tehnološke postupke, već i da razume vrednost predmeta i rada. Između njegovog saznanja i tradicionalnog obrazovanja postoji ista razlika kao između deteta kome je otac kupio automatsku igračku i deteta koje je samo napravilo svoju igračku, ma koliko ona bila jednostavna. Automatska igračka ima ograničenu vrednost u očima prvog; i, ako se pokvari, dete će je ubrzo odbaciti, jer će mu otac ipak kupiti drugu. Nапротив, дете koje pravi svojeručno igračku — mакар и непретно — mora razmišljati, rešiti tehničke probleme, ono doživljava radost stvaranja, koja je sama po sebi nezamenljivo bogatstvo.

Čak i ako samo površno obratimo pažnju na izneto, odmah uočavamo koji je pedagoški metod primjenjen. Radi se o povezivanju informacije sa sticanjem ličnog iskustva, o koristi od direktnog kontakta između posetioča i muzeja, što daje neizmerno dublje pedagoške efekte. Uspostavljajući stvaran smisao vrednosti, doprinosi se razvitku jedinke, a samim tim i društva.

Muzej, dakle, treba svojim posetiocima da obezbedi program aktivnosti i mogućnost eksperimentisanja. Najjednostavnije opremljen atelje, ili najmanji teren na otvorenom rezervisan za grupe mlađih, su u ovom slučaju od neocenjivog značaja. U te svrhe može se koristiti deo baštne ili dvorišta kojima većina muzeja raspolaze. Tu bi se radilo ono što ne može u zgradama. Ako pogledamo raspored prostorija pojedinih muzeja u Severnoj Americi videćemo da u njima postoje specijalna deljenja za mlađe — koja razumljivo, ne treba da budu kopija sala za odrasle. U Sovjetskom Savezu se, takođe, posvećuje najveća pažnja akcijama namenjenim mlađima, kako u školama tako i u okviru omladinskih organizacija. Mogućnosti eksperimentalnih programa i korišćenja zbirki su skoro neiscrpne; prirodne nauke, istorija i umetnost su u potpunosti predstavljene u muzejima.

Organizacija ekskurzija radi određenih ciljeva, i ekspedicije koje su namenjene mlađima dok su na raspustu, svakako su korisna dopuna toj akciji muzeja. Program ekskurzije može biti usmeren na predmete vrlo različitih prirodnih nauka i može obuhvatiti prikupljanje materijala koje će omogućiti mlađima da organizuju

---

svoju sopstvenu izložbu, nazvavši je na primer: „Ono što smo videli i pronašli tokom našeg istraživanja okoline.” Ili će se odlučiti za istorijsku, praistorijsku ili etnografsku temu. Pripisimo se samo uspeha koji su imale dve knjige i revija „Foksfajer” koje su usledile posle odlično obavljenog posla obrazovanja mlađih. A kako se interesujemo za metode rada naših predaka lepo bi bilo kad bismo ih mogli povezati makar i sa delimičnim saznanjem o njihovom životu! Takođe je poznato interesovanje mlađih za različite tehničke klubove koji se posvećuju modernoj tehnologiji, modelarstvu i hemiji. Moderan muzej ne samo da može sve to da obezbedi mlađima, već može da im pruži i zadovoljstvo da sami sakupe materijale i da naprave svoju izložbu na brojne i različite teme.

Nismo li iznenadjeni time što odrasli ispoljavaju analogni interes za ekskurzije i praktične aktivnosti. To samo podvlači njihovu neophodnost. Naravno, započeti s jednom takvom akcijom za mlađe predstavljaće za muzej određeni napor u korišćenju prostora i osoblja. Usavršavanje specijalnih programa, ekskurzija i aktivnosti kluba i ateljea zahtevaće deo našeg vremena i u izvesnoj meri našeg novca. Ali rezultat tog obrazovnog rada očigledno je neprocenjiv.

Vođenje akcije koja je usmerena ka mlađima, ustanavljanje sistema koji omogućava brzo organizovanje izložbi o aktuelnim temama, obradivanje ekoloških, sociooloških problema i problema čovekove sredine — to treba da budu karakteristike modernog i živog muzeja.

(Prevela s francuskog MIRJANA NIKOLIĆ)